



Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Fietstunnel

Kontich, Antwerpen

2024B78

ARCHEOLOGIENOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

BUREAUONDERZOEK



RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Aaron Willaert, Merlijn De Baene

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2024

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. BUREAUONDERZOEK [BO]	3
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 De onderzoeksopdracht	5
1.1.3 Het projectgebied	6
1.2 ASSESSMENT	9
1.2.1 Landschappelijk kader	9
1.2.2 Historisch kader	15
1.2.3 Archeologisch kader	22
1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK	28
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de realisatie van een fietserstunnel onder de Expresweg (N171) te Kontich, provincie Antwerpen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 13 554 m².

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone deels bestemd als woongebied en deels in een zone bestemd als parkgebieden. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3000 m² bedraagt.

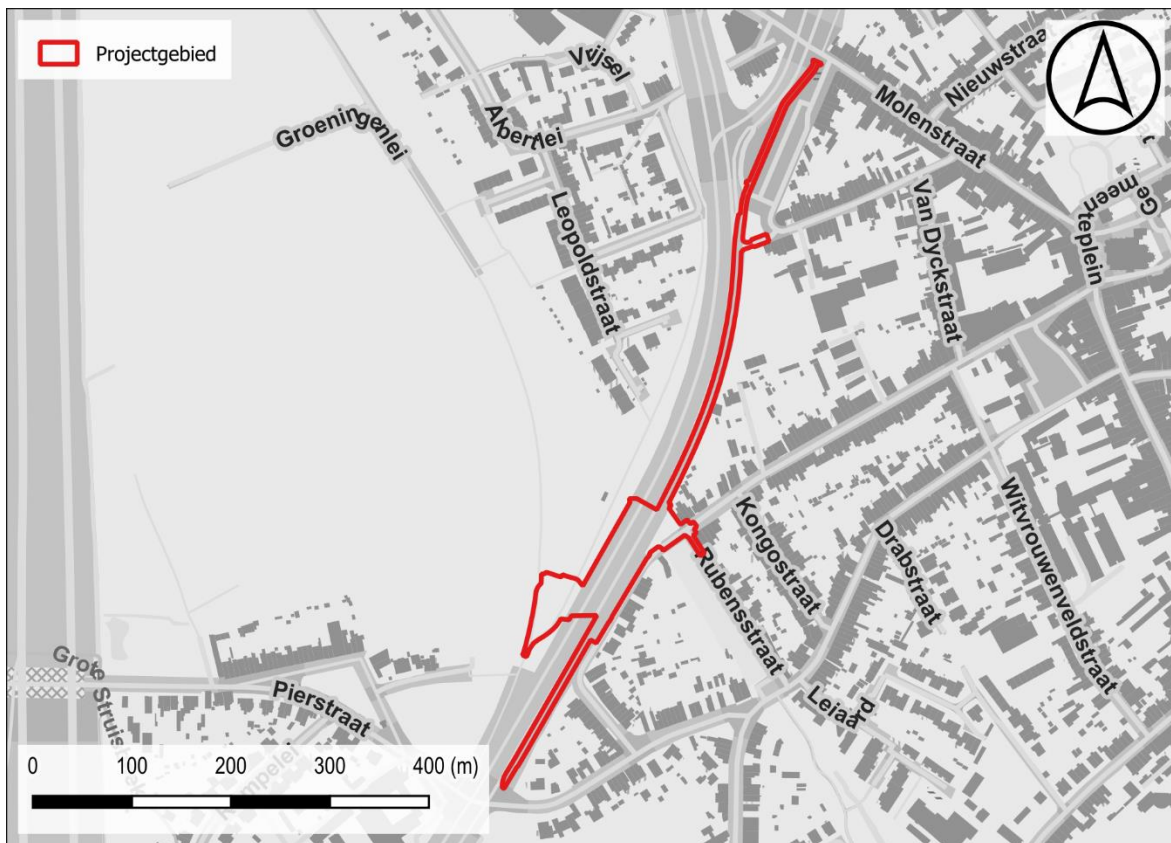
RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie en aansluitend landschappelijk bodemonderzoek op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. BUREAUONDERZOEK [BO]

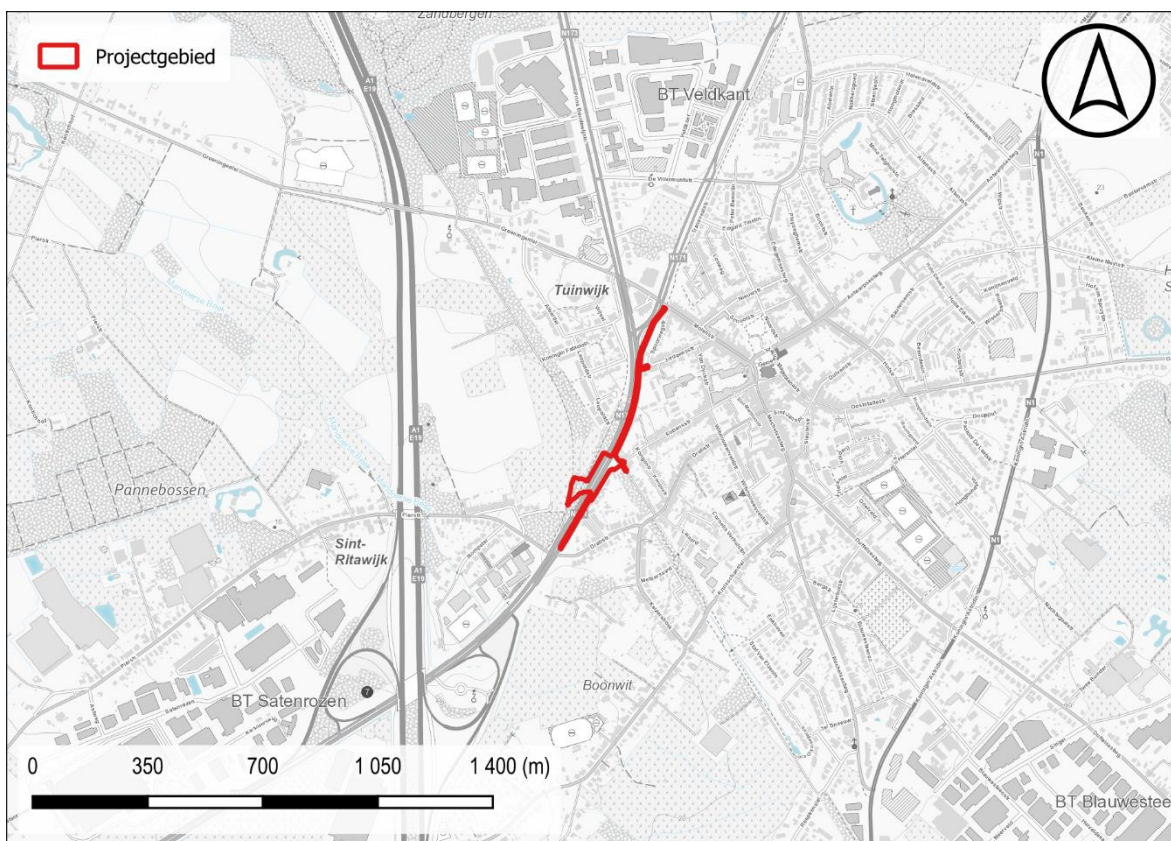
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2024B78	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
<i>BOUNDING GEOMETRY</i>	X ₁ : 154539	Y ₁ : 202354
	X ₂ : 155171	Y ₂ : 202806
KADASTER	Kontich Afdeling 1, Sectie B, Nummers 305/2A, 305/2B	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1 en 2	
OPZET INITIATIEFNEMER	Figuur 4	



Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)



Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)

1.1.2 De onderzoeksopdracht

1.1.2.1 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

“Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.”
– CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Wat is de trefkans op intact bewaarde archeologische aanwijzingen?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden? Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?

1.1.2.2 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek fase BO

RUBEN WILLAERT NV werd aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureauonderzoek op te maken. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van Ruben Willaert NV. De aard van de werken werd tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op bodemkundig, landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. Hierin werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op geopunt.be, dov.vlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be, cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]¹. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

¹ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

1.1.3 Het projectgebied

1.1.3.1 Archeologische voorkennis

Binnen de grenzen van het projectgebied vond in het verleden nog geen archeologisch (voor)onderzoek plaats.

1.1.3.2 Ruimtelijke situering

Het projectgebied ligt ter hoogte van de Expresweg (N171) te Kontich, provincie Antwerpen, op ca. 500 m ten oosten van de E19. Het centrum van Kontich situeert zich op ca. 550 m ten noordoosten. Aan de noordzijde sluit het traject aan bij de Molenstraat, aan de zuidzijde bij de Drapstraat.



Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)

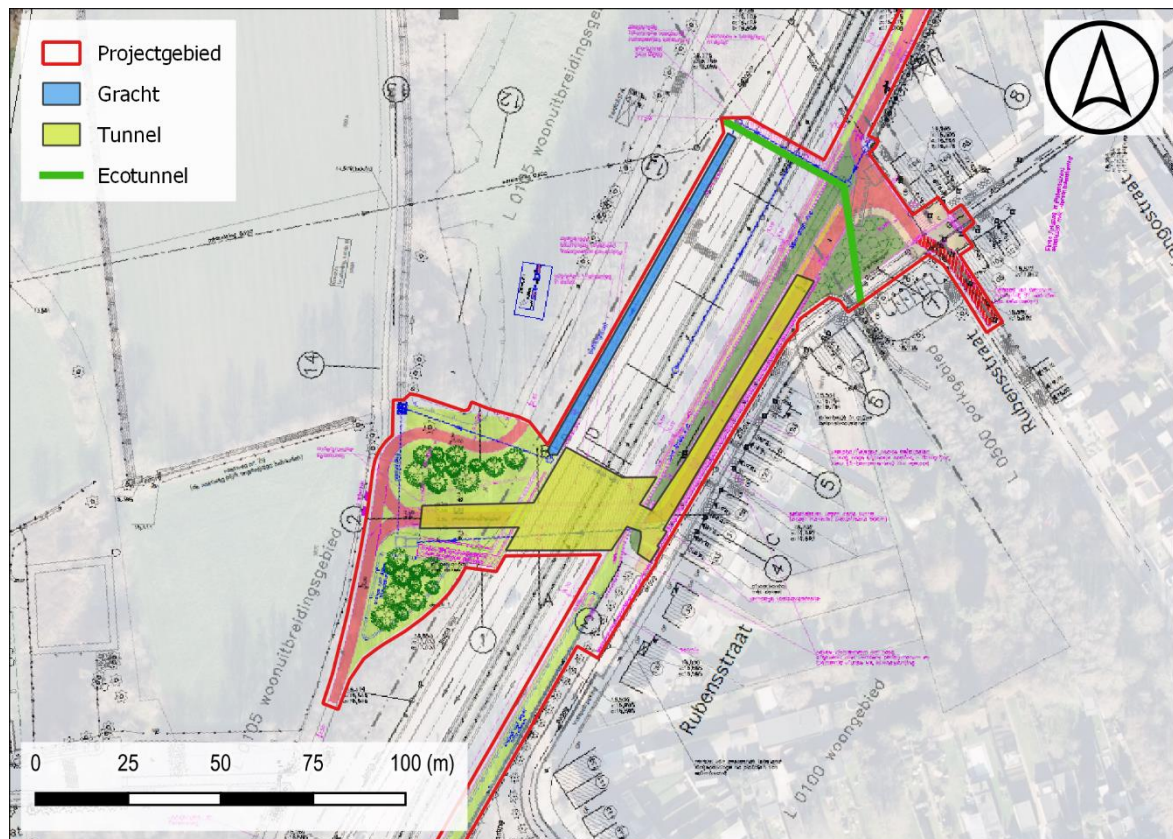
1.1.3.3 Geplande bodemingrepen

De initiatiefnemer plant de realisatie van een fietserstunnel onder de Expresweg (N171) te Kontich, provincie Antwerpen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 13 554 m². Naast de tunnel wordt ook omgevingsaanleg voorzien in de vorm van een buffergracht, enkele groenzones, eco-tunnel en nieuwe verharding ter hoogte van het fietspad.

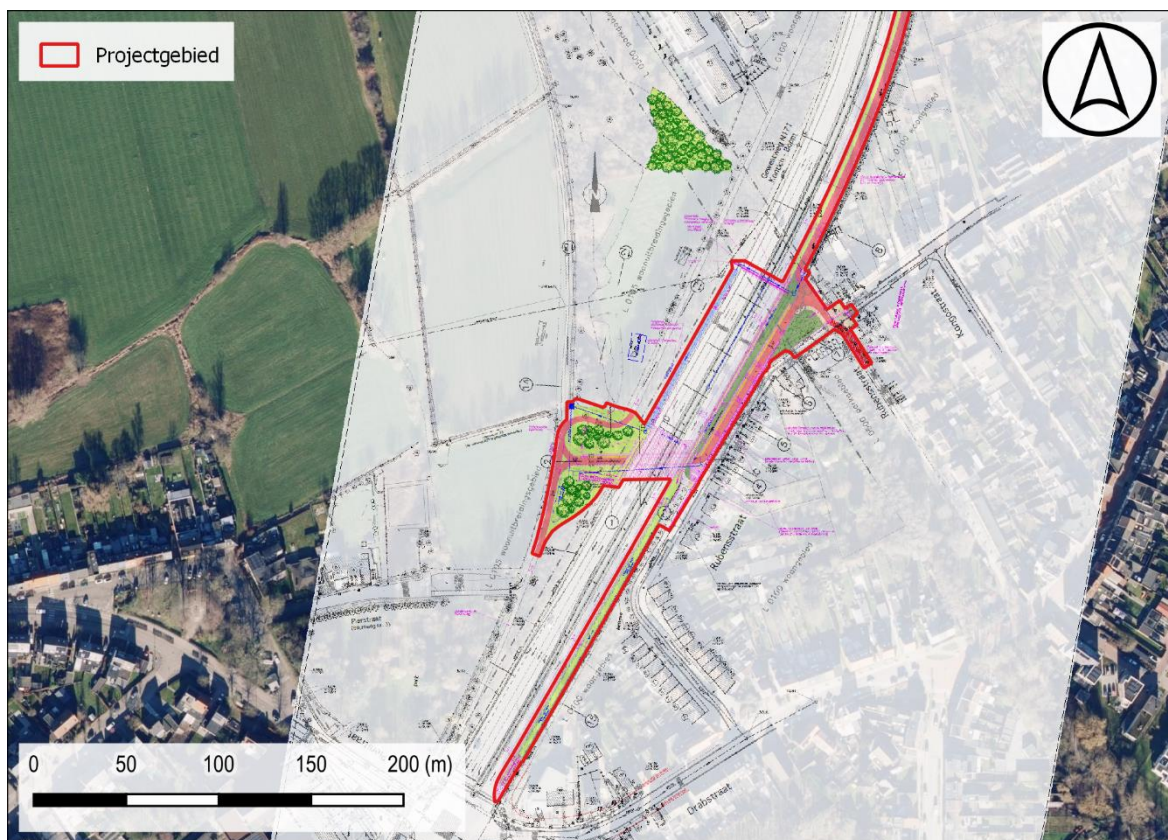
De fietstunnel wordt aangelegd tot een maximale diepte van 5 m-mv. Aan beide kanten van de weg wordt hiervoor een hellende vlak aangelegd. De totale oppervlakte bedraagt ca. 1276 m².

Aan de westzijde van de expresweg wordt een buffergracht aangelegd van ca. 265 m² met een diepte van 100 cm-mv. Om deze gracht te verbinden met het deel dat aan de andere kant van de expresweg loopt wordt een Eco-tunnel voorzien van 34 m lang.

Over de rest van het terrein wordt nieuwe verharding of nieuwe groenzone gerealiseerd. Voor deze omgevingsaanleg moet uitgegaan worden van een bodemingreep van ca. 50 cm-mv.



Figuur 4: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomosaïek (©Geopunt)



Figuur 5: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)



Figuur 6: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)

1.2 ASSESSMENT

1.2.1 Landschappelijk kader

Kontich is gelegen in de zuiderkempen. Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Boomse cuesta. Ten westen en zuiden van het plangebied stroomt de Grote Struisbeek, verder ten noorden van het plangebied stroomt de Edegemse Beek. Beide waterlopen monden verder westwaarts uit in de Schelde.

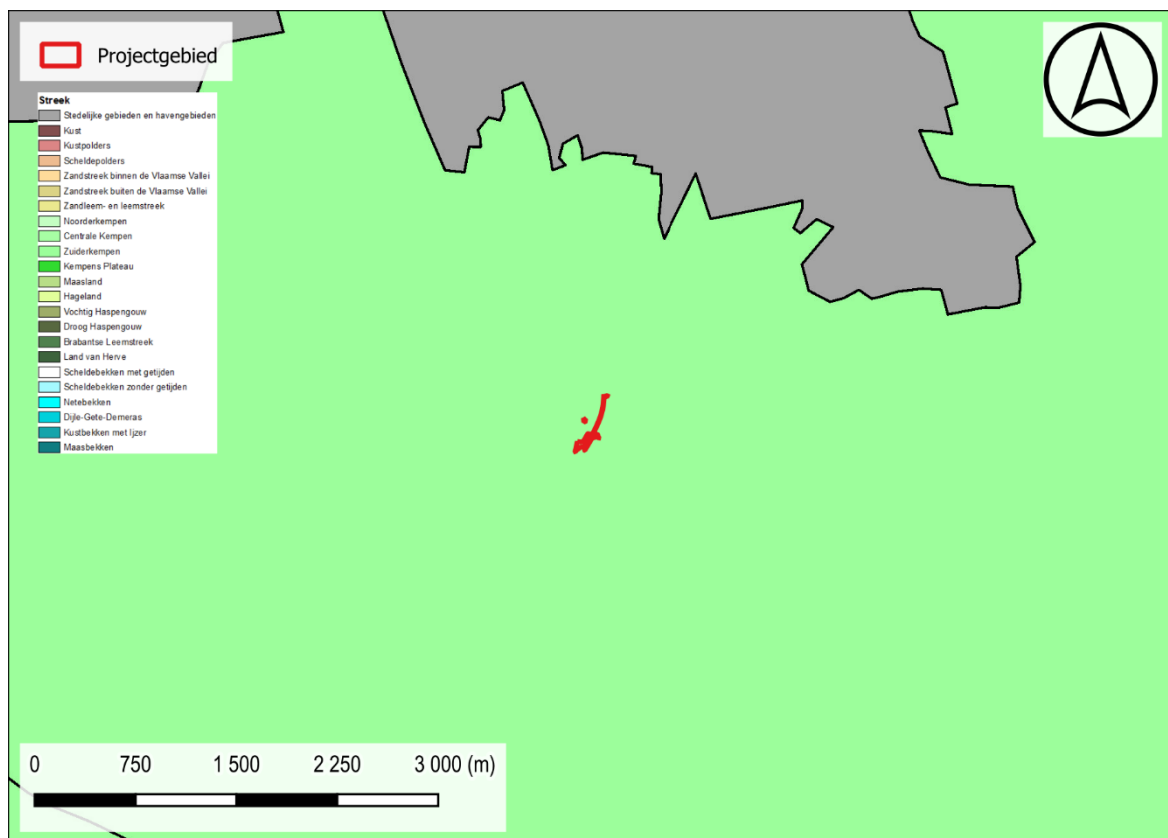
Het microreliëf situeert het projectgebied op een hoogte van ca. **17 tot 21.4 + m TAW**. Het terrein heeft een stijgend verloop in noordoostelijke richting. Op het DHMV is een duidelijk hoogteverschil op te merken tussen de lager gelegen vallei van de Grote Struisbeek en het terreindeel in het oosten, op de dekzandrug. Tevens zijn langsheen het verloop van de Expressweg duidelijke relicten te zien van maaiveldwijzigingen. De omvang van deze maaiveldwijzigingen of de impact op de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed is op basis van de beschikbare gegevens niet te bepalen.

Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Berchem**. Het bestaat uit donkergroen tot zwart zand dat sterk glauconiethoudend is, plaatselijk komen schelpen voor en onderaan is de formatie kleihoudend,

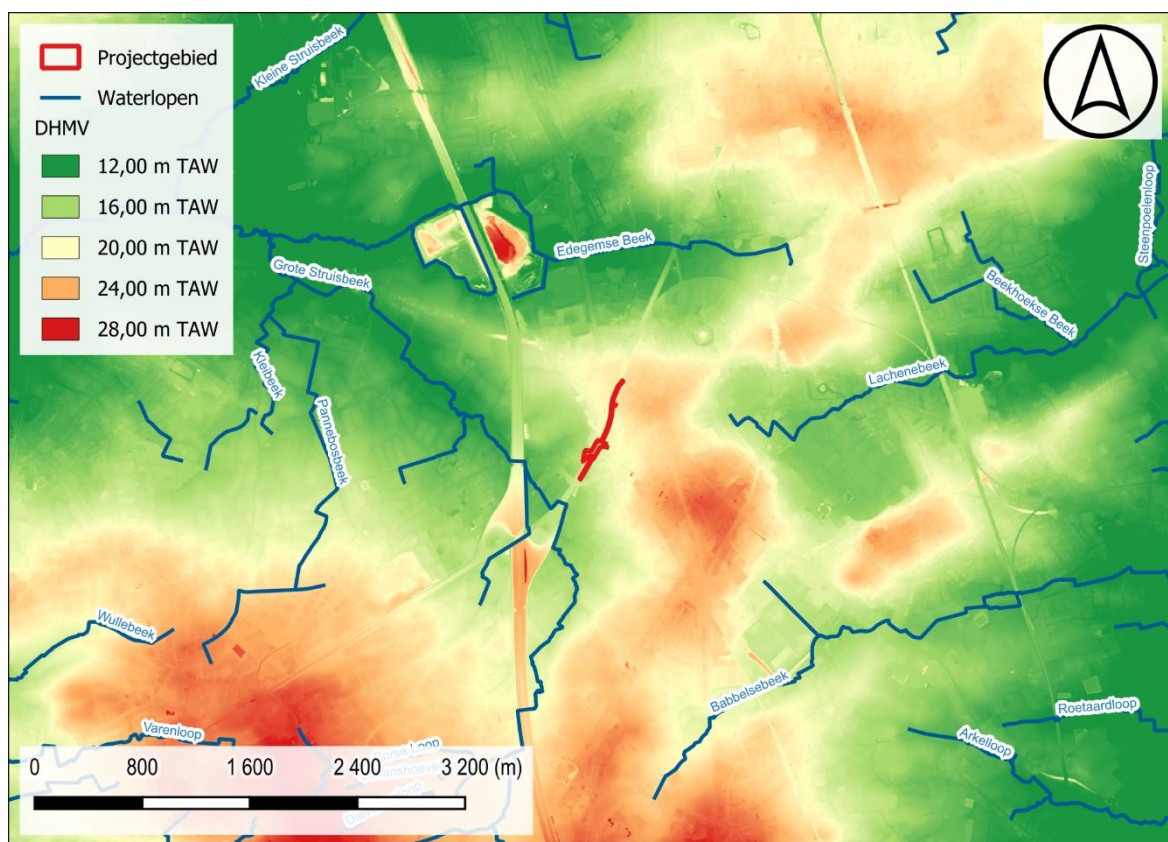
Het terrein is gelegen in het Quartair **type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

De bodemkaart geeft ter hoogte van de geplande ingrepen geen informatie weer met betrekking tot bodemopbouw of bewaringsomstandigheden. Ter hoogte van de vallei van de Grote Struisbeek kan uitgegaan worden van nattere zandleem, op de hoger gelegen terreindelen bestaat de bodem naar alle waarschijnlijkheid uit drogere, lichte zandleem.

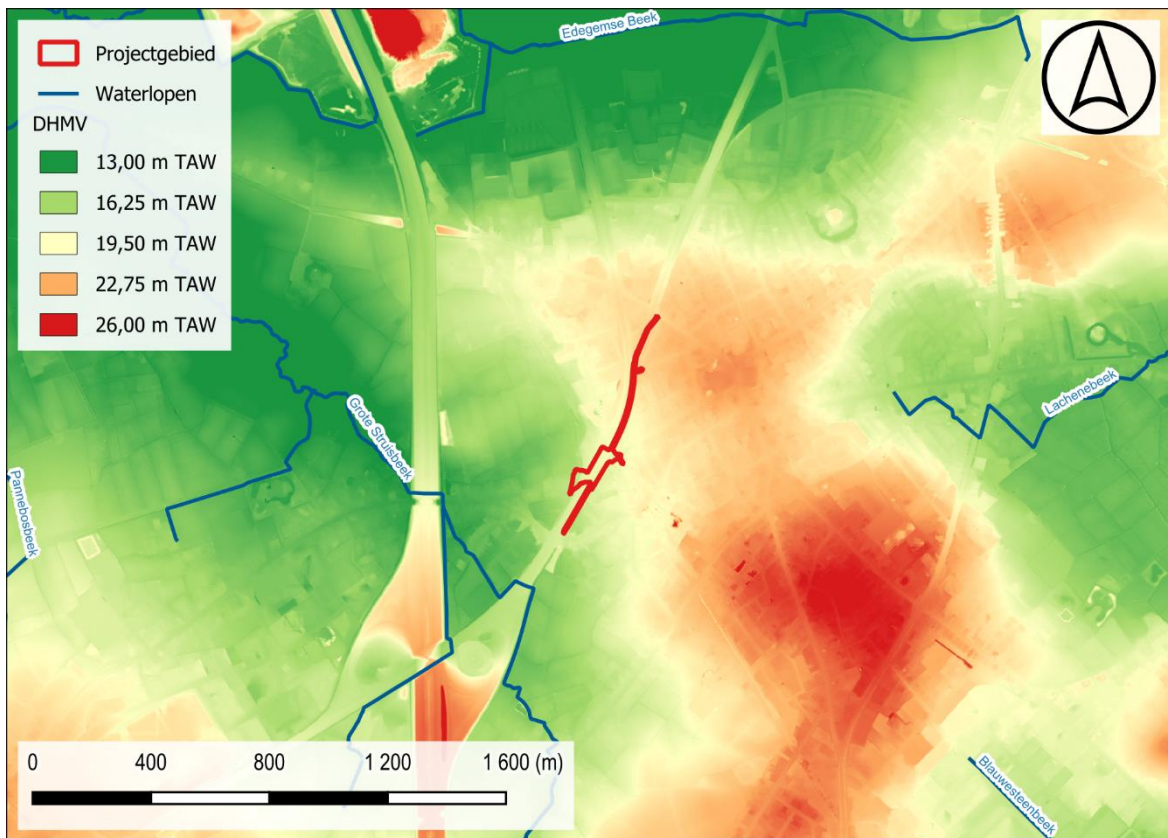
De locatie, op de rand van de vallei van de Grote Struisbeek, was ongetwijfeld zeer aantrekkelijk voor rondtrekkende groepen jager-verzamelaars. De hoger gelegen, makkelijk bewerkbare en vruchtbare lichte zandleemgronden moeten ook voor vroege landbouwers gunstig geweest zijn.



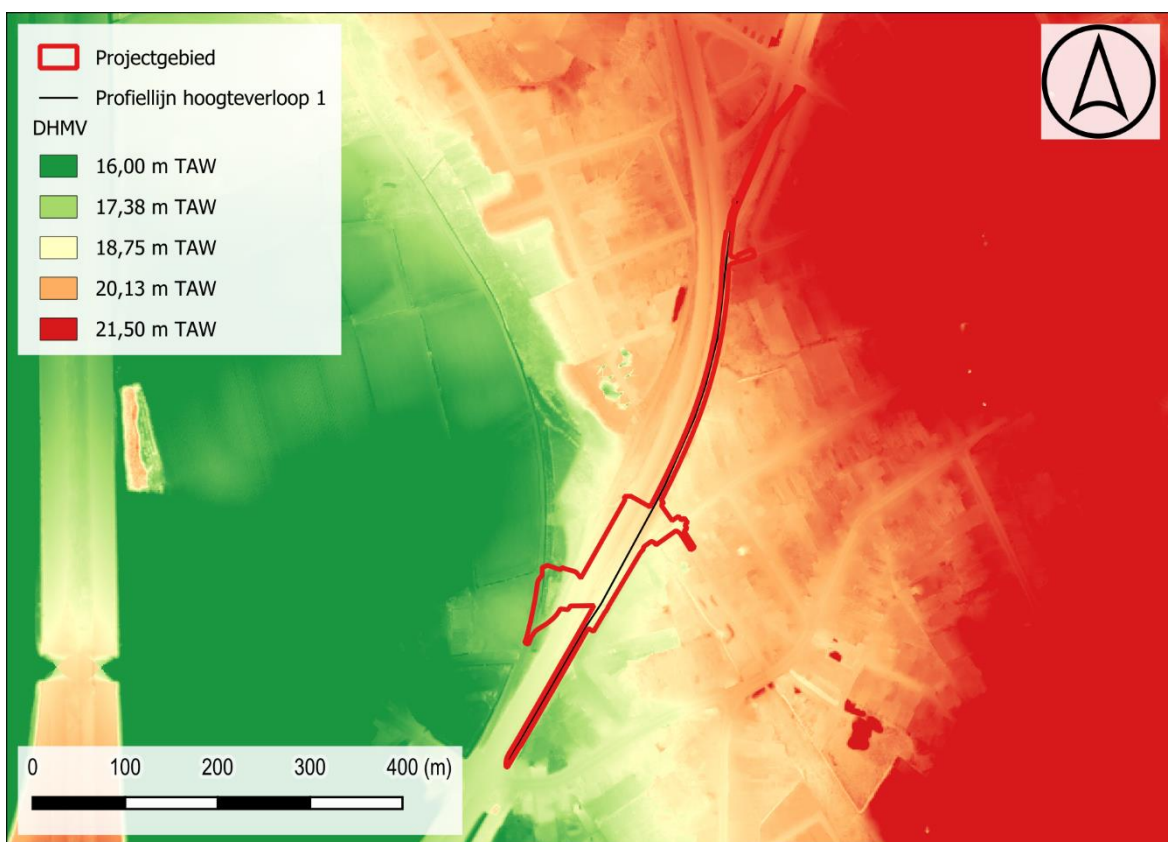
Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).



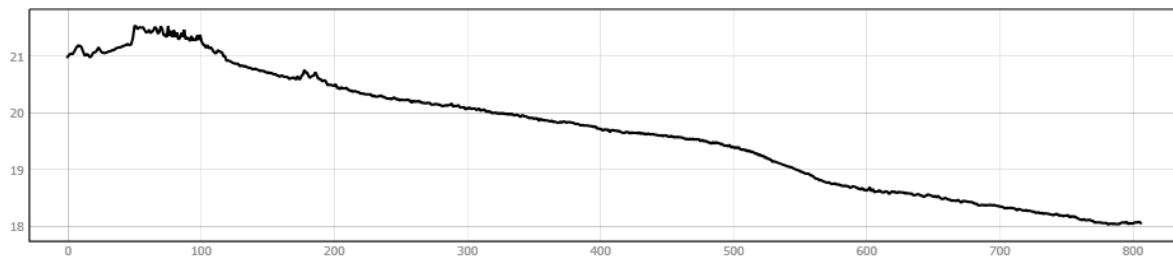
Figuur 8: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)



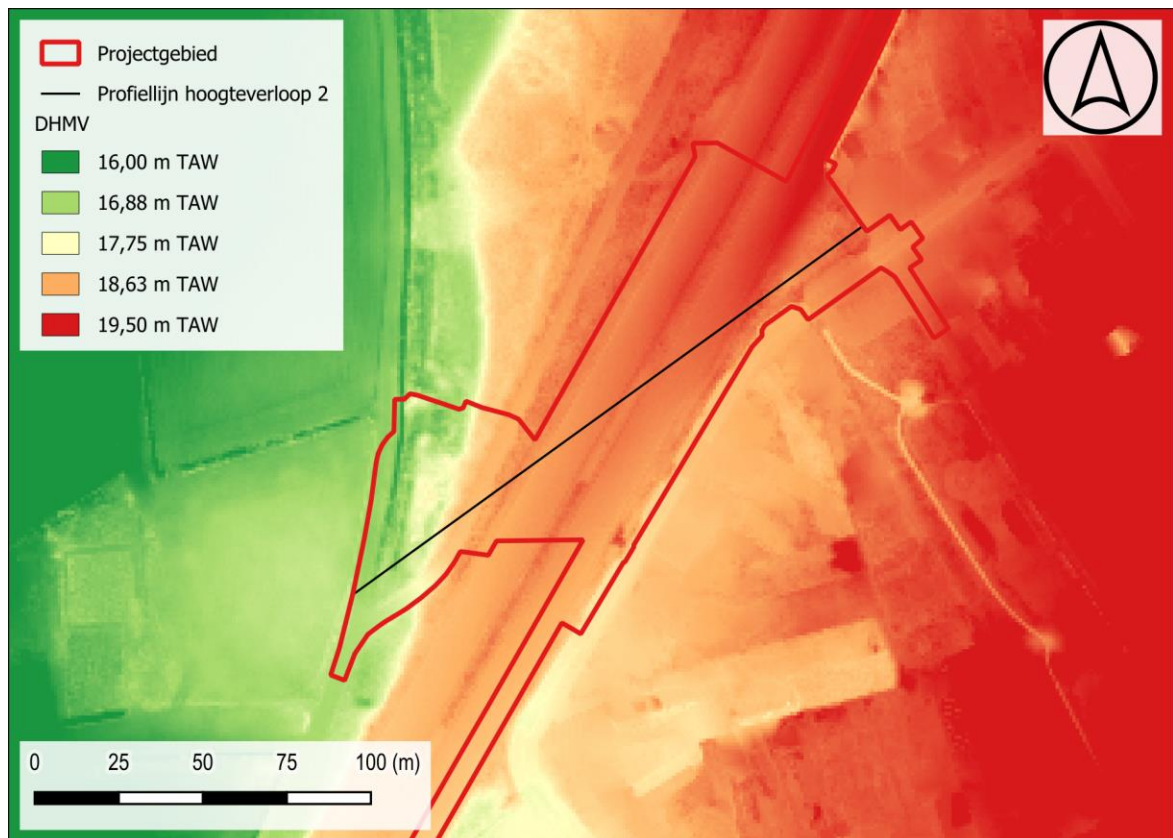
Figuur 9: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)



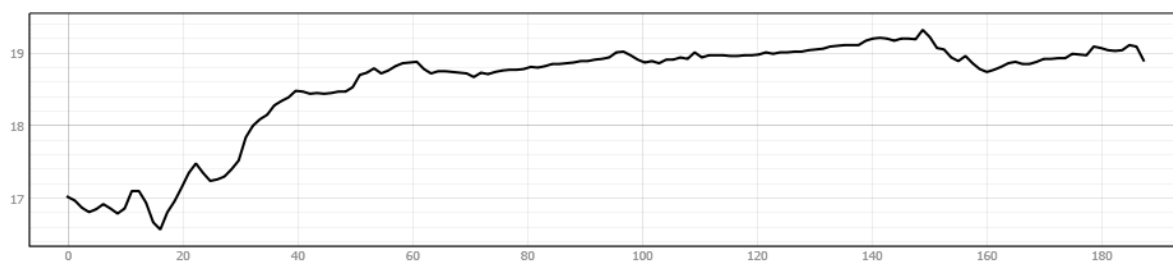
Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)



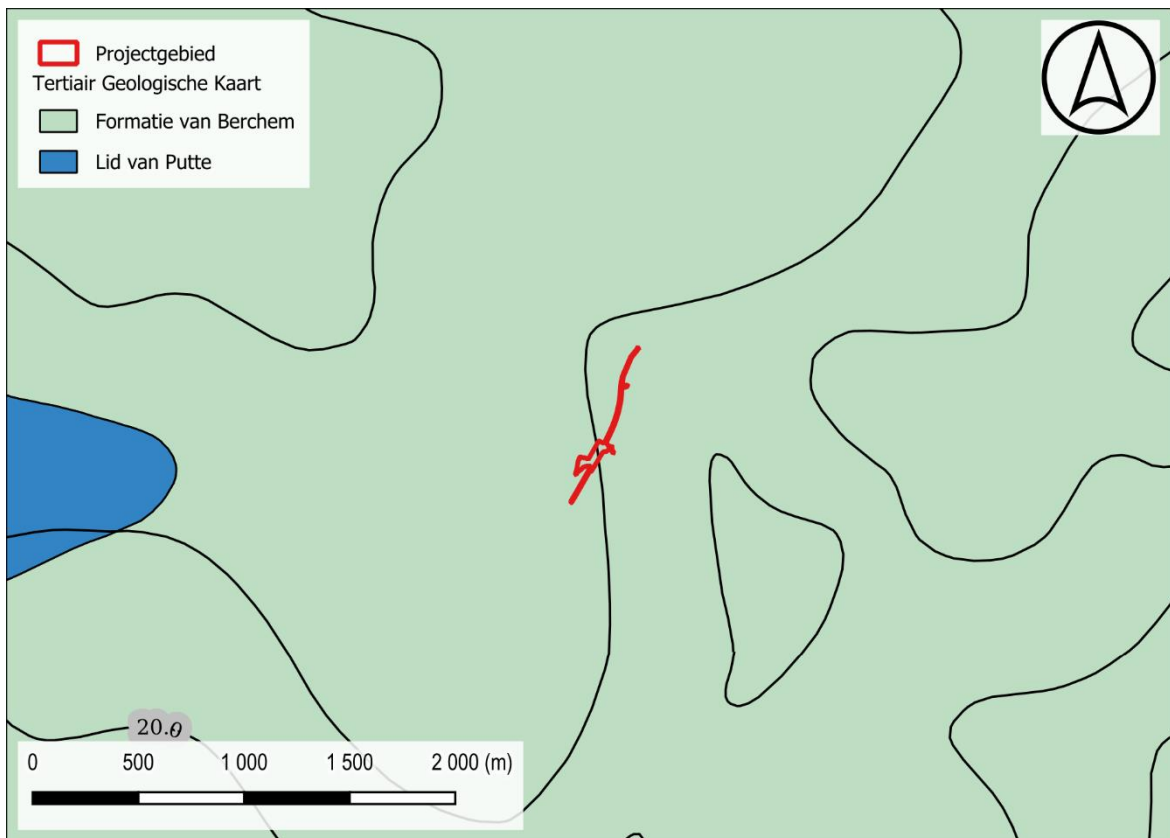
Figuur 11: Hoogteverloop NO-ZW



Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)



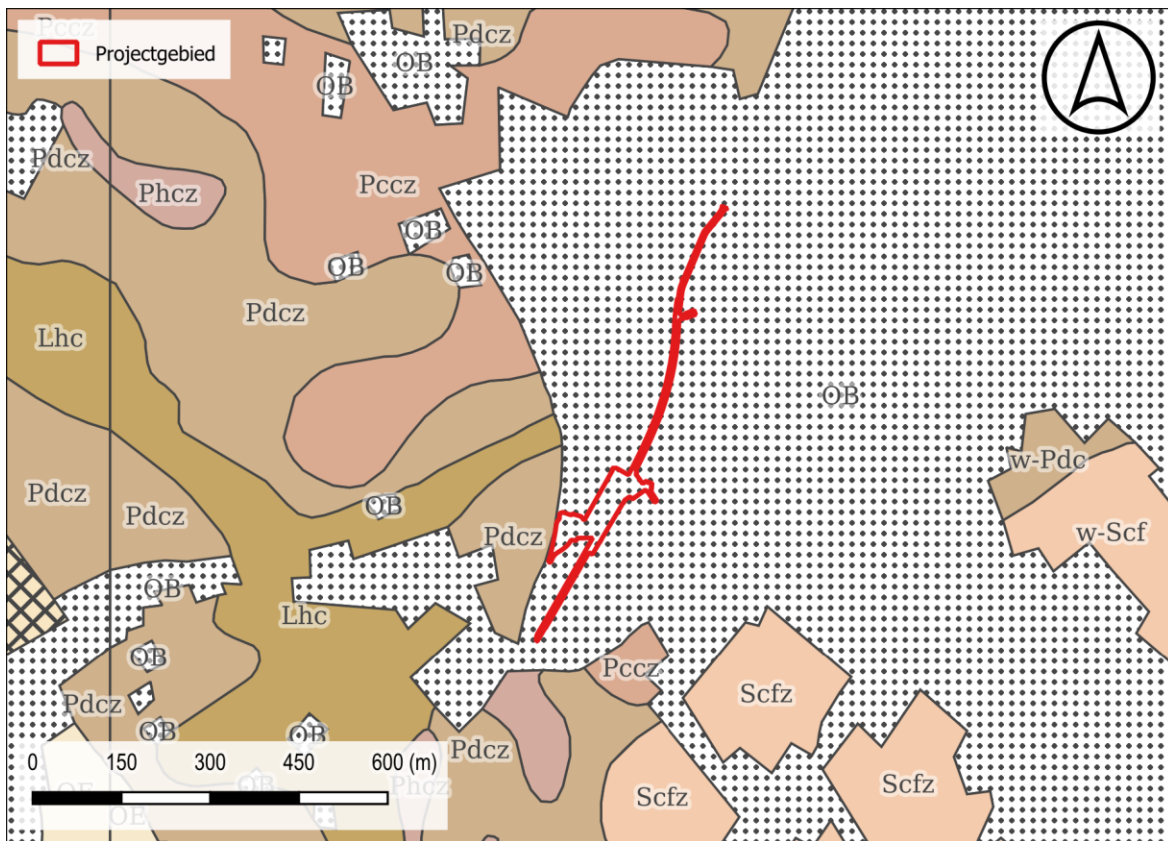
Figuur 13: Hoogteverloop NW-ZO



Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)



Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)



Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt).

1.2.2 Historisch kader

I. Kontich

Volgens de legende hoorde het graafschap Kontich aan graaf Witger. Zijn dochter, de Heilige Renildis, schonk dit graafschap in de 7de eeuw aan de benedictijnerabdij van Lobbes. Dit bezit ging verloren bij de invallen van de Noormannen, maar vanaf de 11de eeuw kwam de abdij gedeeltelijk opnieuw in het bezit ervan. De schenking in 1149 van de kerk van Kontich met haar afhankelijkheden Waarloos, Hemiksem en Niel, door de bisschop van Kamerijk aan de abdij van Lobbes was dus een bevestiging van het abdijbezit.

De eerste bebouwing te Kontich ontstond uit een kleine nederzetting in de kromming van de heerbaan die door de Franken werd uitgebouwd tot biest. Stilaan groeide het van een agrarische nederzetting tot een eigenlijke dorpskern in de onmiddellijke omgeving van de Onze-Lieve-Vrouwekerk en dit voornamelijk in de 18de eeuw.

De hertogen van Brabant (Land van Rijen) hadden onder meer een enclave in de dorpskern namelijk Sint-Martinuskerkhof, terwijl de Berthouts (Land van Mechelen) in het bezit waren van het overgrote gedeelte van de dorpskern. De dualiteit tussen Land van Rijen en Mechelen deed twee kerken ontstaan in de dorpskom namelijk op grondgebied Land van Rijen de toenmalige Sint-Martenskerk in en op het huidige Sint-Martinusplein.

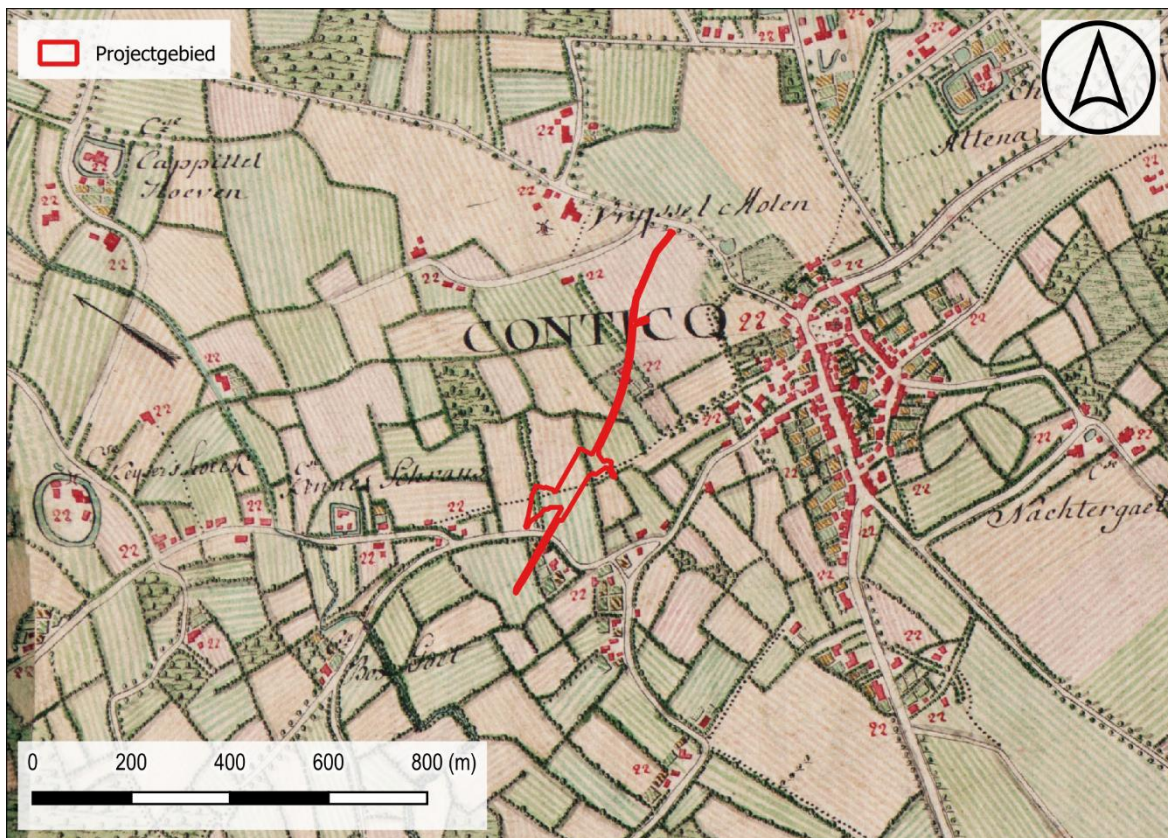
De huidige dorpskern ligt in het noorden van de gemeente en bestaat uit een rechthoekig plein gedomineerd door Sint-Martinuskerk en gemeentehuis, gelegen aan de kruising van de voornaamste wegen namelijk Molenstraat (noordwest, richting Aartselaar), Antwerpsesteenweg (noordoost) en Mechelsesteenweg (zuiden). Het oudste gedeelte is te situeren ten zuiden van het plein tussen Mechelsesteenweg en Antwerpsesteenweg en omvat Magdalenastraat – Sleutelstraat - Sint-Jansplein met een kleinschalige bebouwing van hoofdzakelijk arbeiderswoningen.²

II. Projectgebied

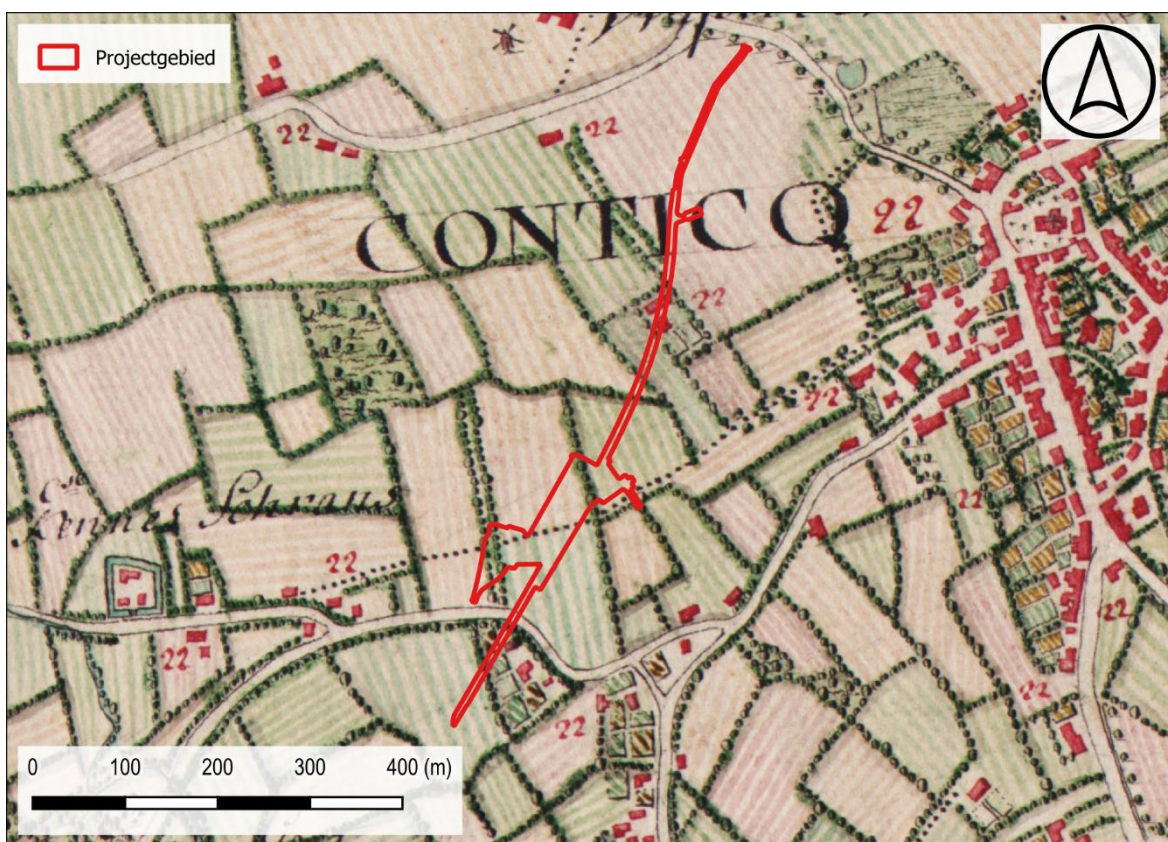
De Ferrariskaart karteert het projectgebied voornamelijk als akker. Centraal wordt een hoeve aangesneden. De Molenstraat is reeds weergegeven. In het zuidelijk deel wordt het projectgebied aangesneden door een ouder segment van de Pierstraat dat tot op heden te herkennen is in de percellering. Op de 19^e eeuwse kaarten is de voorname hoeve niet langer waar te nemen en is te zien dat het plangebied een aantal smalle voetwegen aansnijdt. Ter hoogte van de ruimere polygonen aan weerszijden van het lineair traject is geen bebouwing afgebeeld.

Op een topografische kaart uit de eerste helft van de 20^e eeuw is te zien dat langsheen de westzijde van de huidige Expresweg een spoorweg werd aangelegd. Ter hoogte van de polygonen aan weerszijden van de Expresweg zijn spoorlijnen ingetekend. Deze spoorweginfrastructuur is nog duidelijk te zien op de luchtfoto van 1971. In deze periode wordt de Expresweg gerealiseerd. Op de orthofoto van 1979-1990 zijn deze werken voltooid. De ruimere polygonen aan weerszijden van de weg zijn ingericht als groenzone.

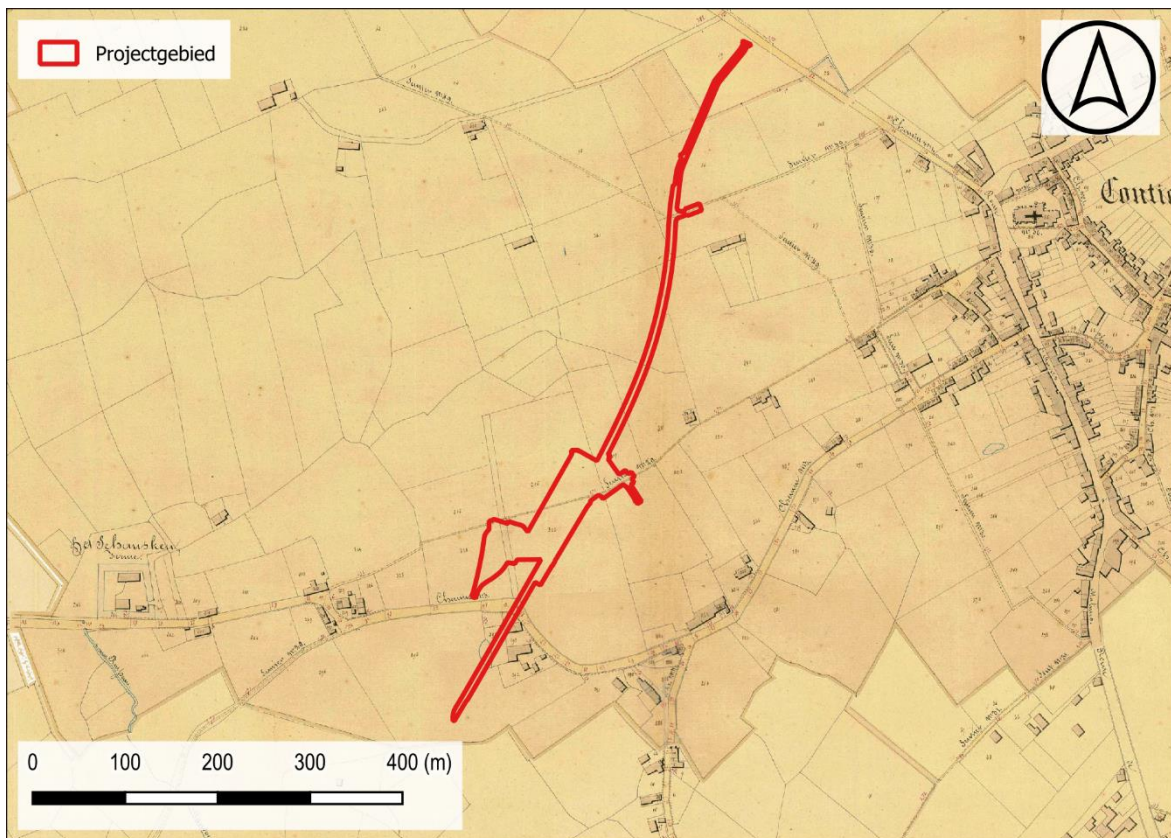
² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Kontich [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13687> (geraadpleegd op 27 november 2023).



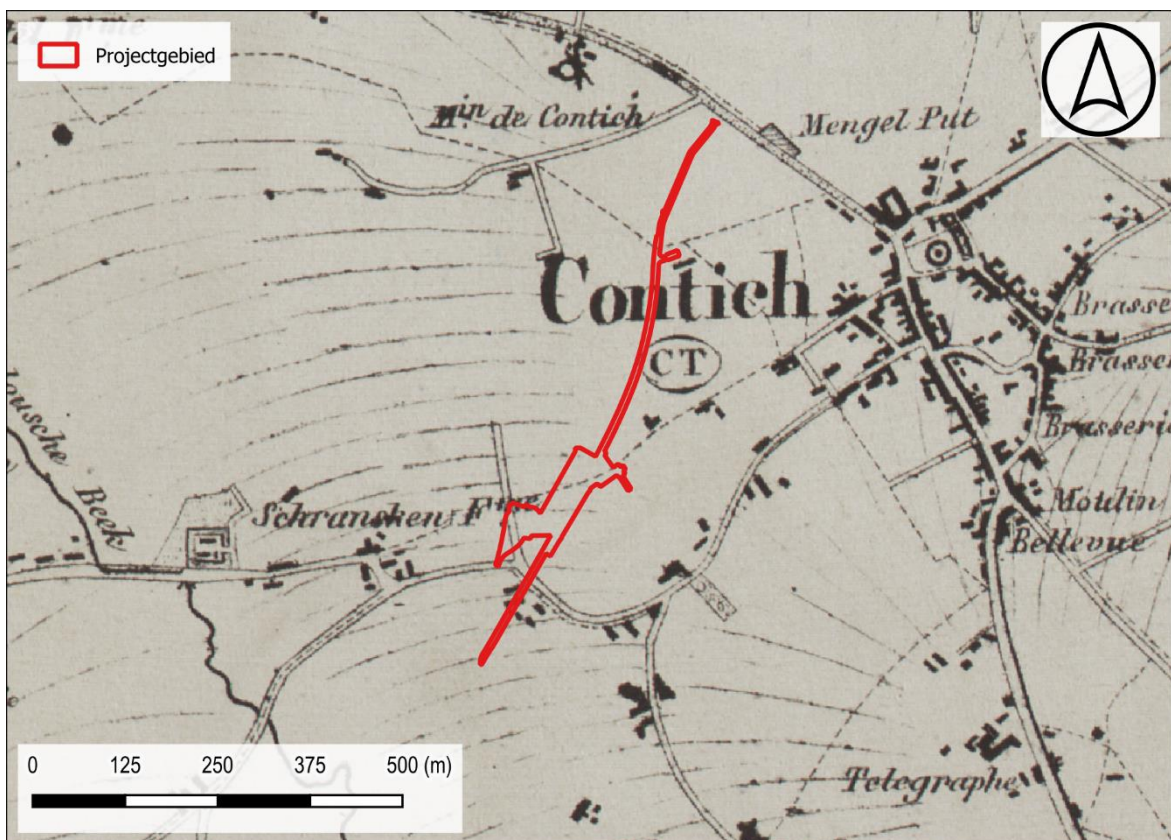
Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)



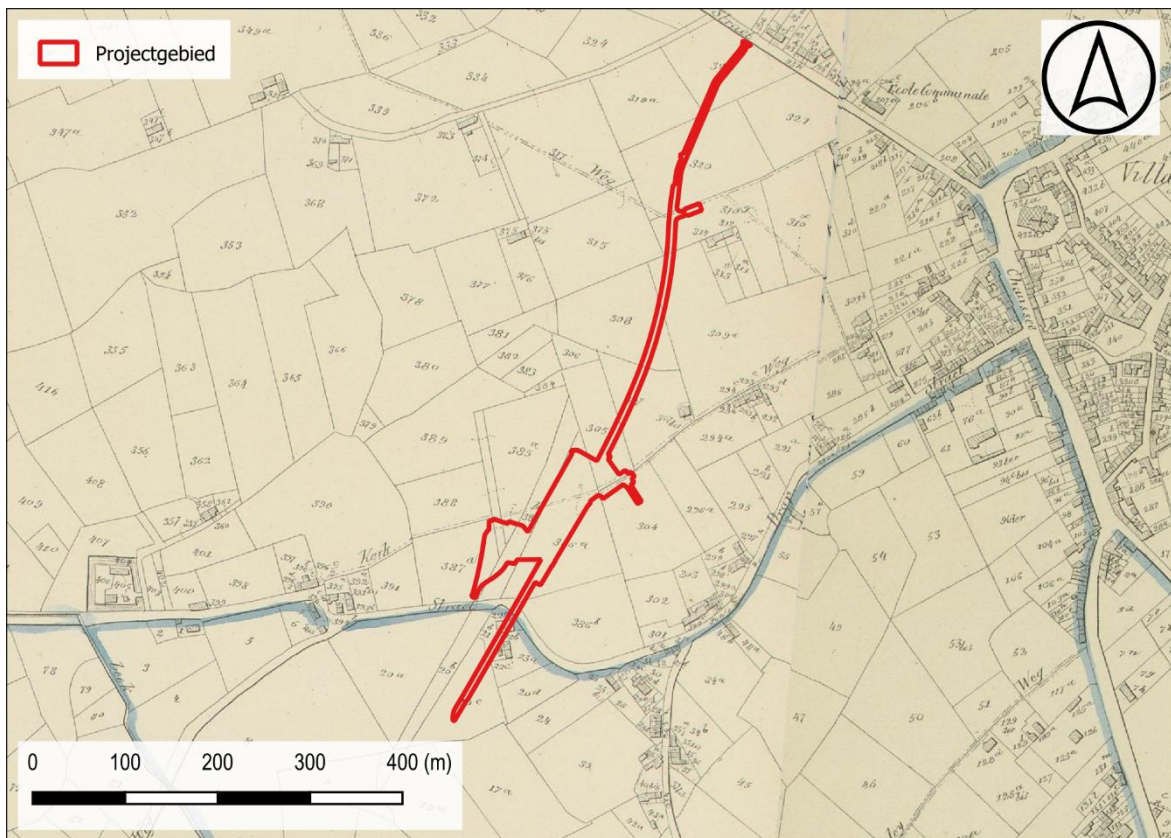
Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)



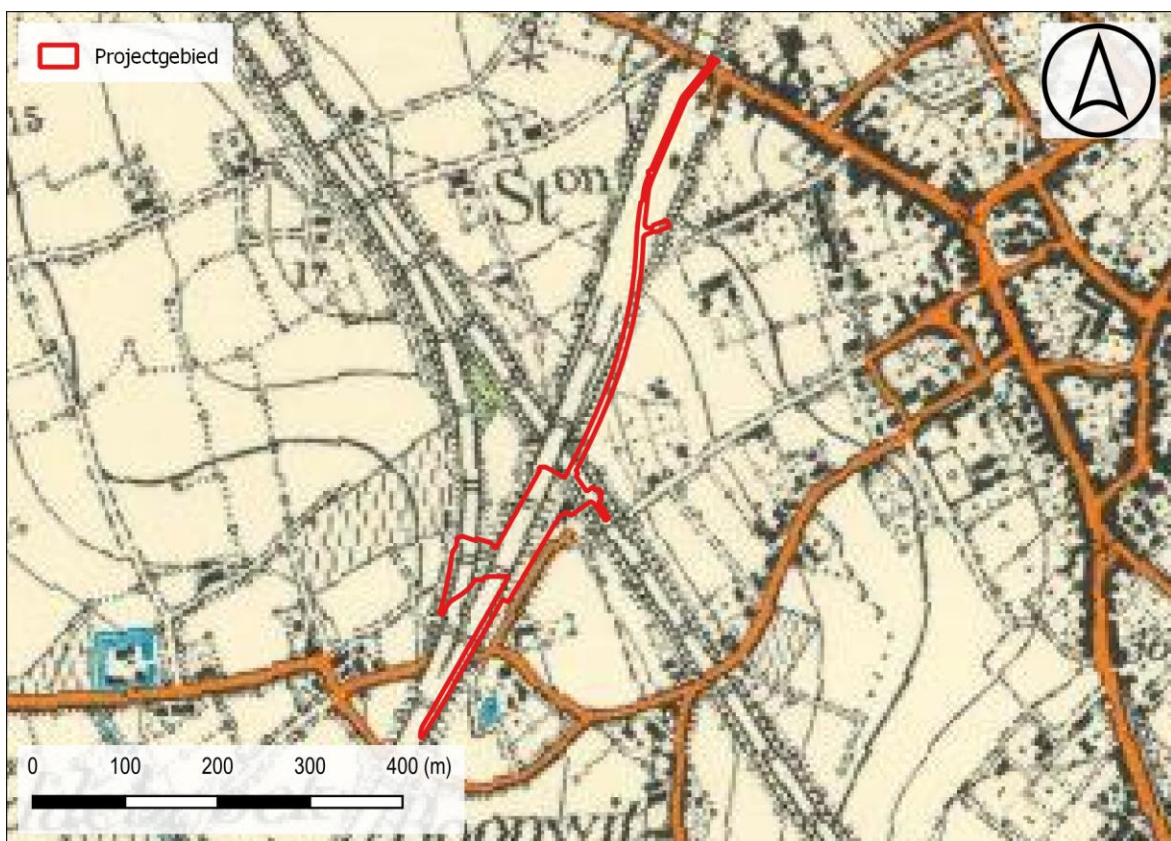
Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)



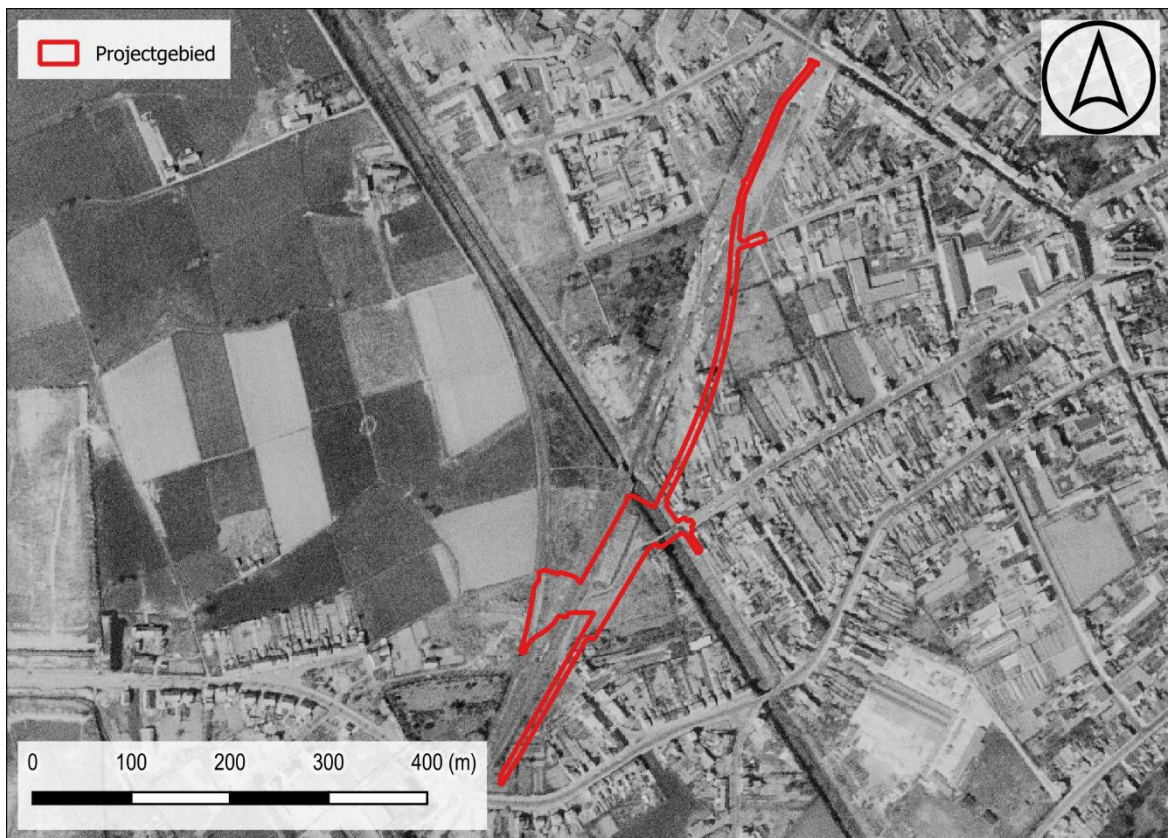
Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt)



Figuur 21: Situering projectgebied t.a.v. Poppkaart d.d. 1842-1879 (© geopunt)



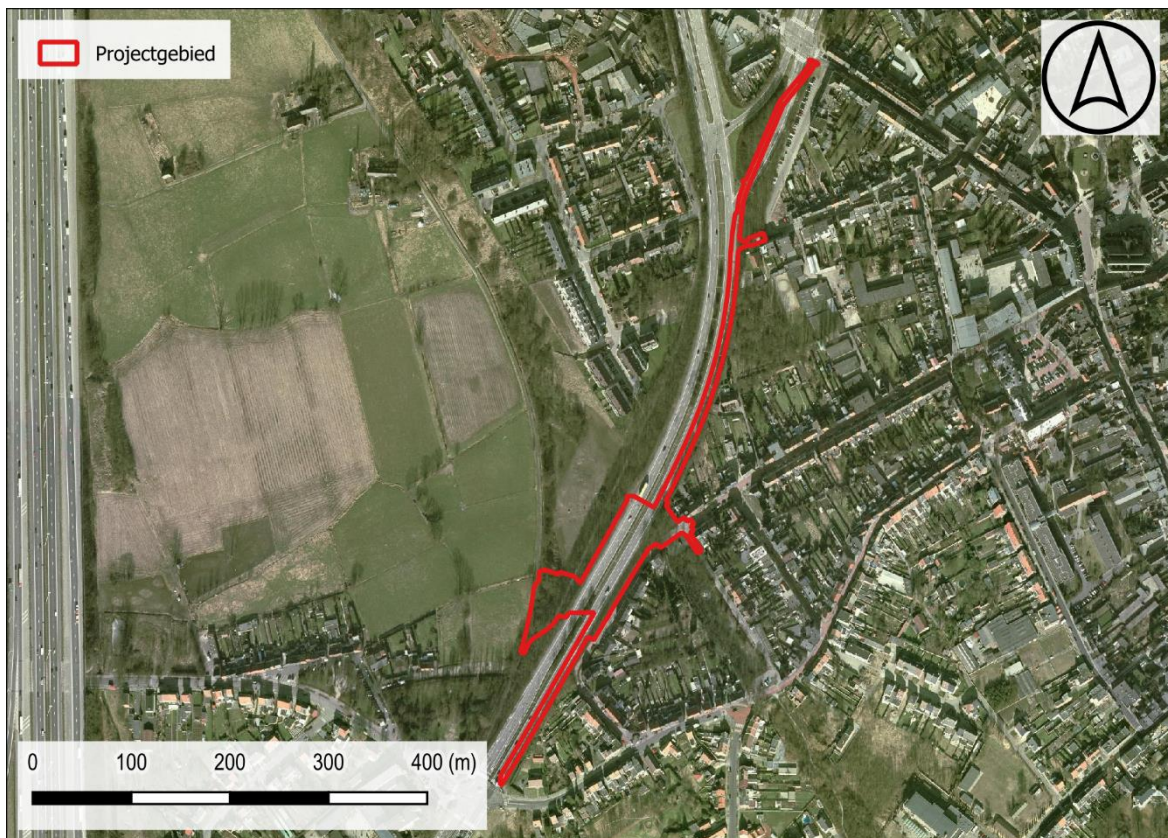
Figuur 22: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart, eerste helft 20^e eeuw (© geopunt)



Figuur 23: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt)



Figuur 24: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt)



Figuur 25: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt)



Figuur 26: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2008-2011 (© geopunt)

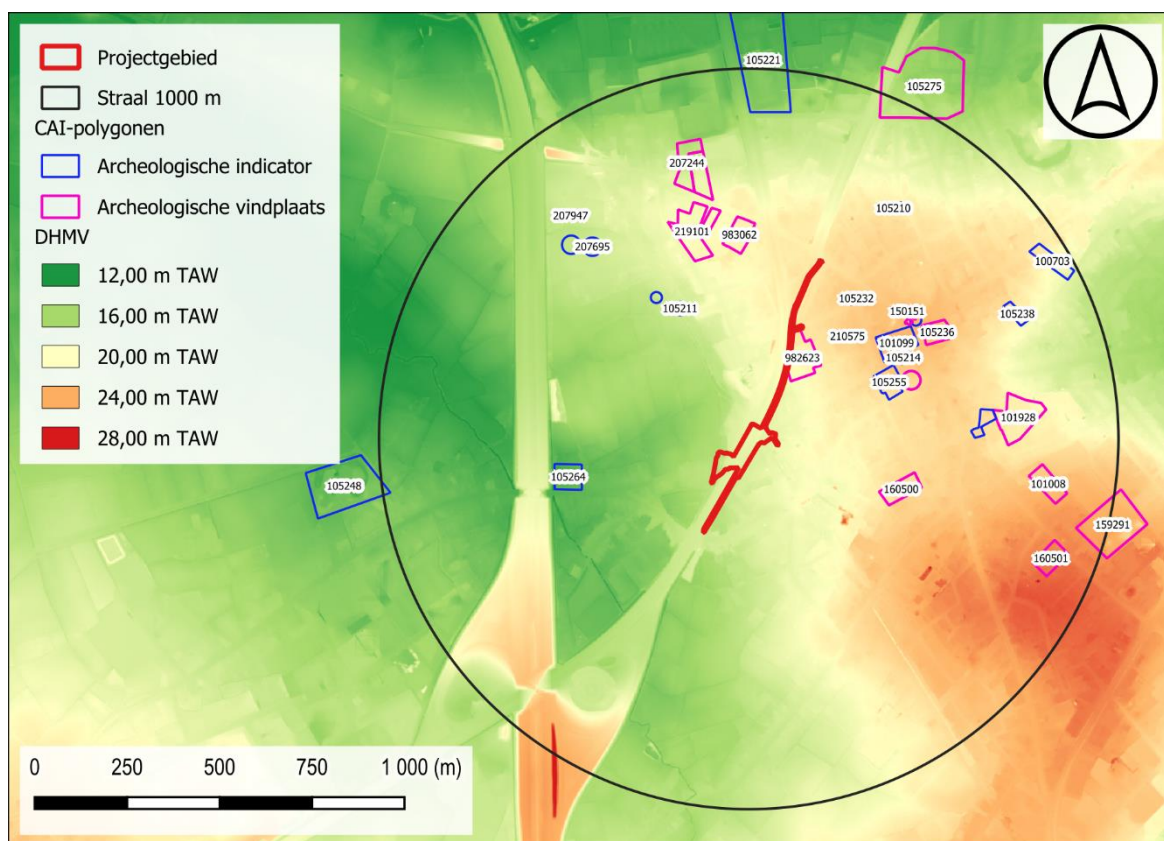


Figuur 27: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2022-2023(© geopunt).

1.2.3 Archeologisch kader

In de ruime omgeving van het plangebied zijn een ruim aantal archeologische vindplaatsen gekend. Ter hoogte van de Jordaenstraat, direct ten westen van het geplande tracé, werden bij een proefsleuvenonderzoek voornamelijk relatief recente relicten aangetroffen. Het merendeel van de gekende vindplaatsen situeert zich op de hoger gelegen randen langs de vallei van de Grote Struisbeek of hoger op de rug waarop het centrum van Kontich zich bevindt. Verschillende proefsleuvenonderzoeken en opgravingen hebben er een schat aan bewoningssporen uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aan het licht gebracht. Het is duidelijk dat de omgeving in de metaaltijden reeds intensief werd bewoond. Aan de Duffelsesteenweg is een groot urnengraved veld onderzocht uit de late bronstijd. Hier werden individuele graven en kleine grafmonumenten aangetroffen. Ook uit de ijzertijd en Romeinse periode werden verspreid in de omgeving meerdere crematiegraven aangesneden bij prospecties. Naast deze duidelijke sporen van bewoning en begraving werden bij verschillende proefsleuvenonderzoeken en veldkarteringen vuurstenen artefacten gerecupereerd die gedateerd kunnen worden in het mesolithicum en mogelijk neolithicum.

Concreet wijzen de beschikbare gegevens op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid sinds de steentijden tot op heden in de omgeving van de gepland ingrepen.



Figuur 28: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).

I. Archeologische indicatoren

100277	Toevalsvondst Onbepaald: hoefijzers, beenderen, lederen riempjes
100703	Toevalsvondst Romeinse tijd: afvalkuil met schervenmateriaal
101099	Toevalsvondst Middeleeuwen: inhumatiegraven
105210	Toevalsvondst Ijzertijd: een fragment van een grote pot, waarin een klein bijpotje gezeten heeft. Grote pot: fragment van de buik met de aanzet van de bodem. Roodbruine buitenzijde en grijsbruine kern en binnenzijde. Geglad en vrij grof gemagerd.
105211	Toevalsvondst Romeinse tijd: Romeinse puinlaag met tegula-fragmenten, mogelijk afkomstig van een villa. Middeleeuwen: houten waterputten
105221	Veldkartering Volle middeleeuwen: aardewerk, reeks kuilen
105231	Toevalsvondst Laat-Romeinse tijd: waterput van brede eiken planken, T.S., bijl Evaluatie: waterput, laat-Romeins gedateerd op basis van terra sigillata kommetje
105238	Erfgoedonderzoek 17^{de} eeuw: woonhuis
105248	Indicator cartografie 17^{de} eeuw: de Lillaarhoeve
105251	Erfgoedonderzoek Late middeleeuwen: n 1502 stond op de plaats de brouwerij een huis genaamd <i>Den Leeuw</i> modo <i>De Rode Leeuw</i>.
105255	Erfgoedonderzoek 17^{de} eeuw: Hoeve
105264	Indicator cartografie 17^{de} eeuw: vermeld als omwaterde schans met stenen gebouwen
165220	Metaaldetectie 17^{de} eeuw: Antwerps muntgewichtje van Geeraerd van Dunwalt, dubbel cruzado van het jaar 1641
207695	Metaaldetectie

	17 ^{de} eeuw: muntgewichtje van een Franse Kroon(of halve Kroon) jaartal is 1641 en de maker was Geeraerd van Dunwalt. Vertoont wel wat slijtage.
207947	Metaaldetectie Onbepaald: koperen schelpje
983215	Toevalsvondst Onbepaald: menselijke resten

II. Archeologische vindplaatsen

101008	Opgraving Late bronstijd: 48 graven, waarvan 41 brandafvalgraven en 3 brandrestengraven. 6 kringgreppels werden vastgesteld. Bron: Verelst K. en Baetsen S. 2008: Archeologisch onderzoek op een urnenveld uit de late bronstijd en vroege ijzertijd te Kontich - Duffelsesteenweg 21-35. Definitieve rapportage van de bekomen resultaten, AS-Rapportage 2008-2. Literatuur (2008)
101100	Opgraving Romeinse tijd: grondsporen, 3-tal scherven Middeleeuwen: menselijke beenderresten Late middeleeuwen: greppels en paalkuil (14de eeuw), constructie (14de-begin 15de eeuw), woning die afbrandde in 15de-16de eeuw Bron: Verbeeck H. 1993: Kontich: Opgravingen op het Sint-Martinusplein, AVRA-werking 1993, p. 66-69. Literatuur (1993)
101928	Opgraving Vroege ijzertijd: paalkuilen en kuilen, 1 huisplattegrond, 1 gebouwplattegrond, 2 vierpostenspijkers, 1 zespostenspijker, handgevormd aardewerk, waaronder fragment van lappenschaal, urnengraf en brandrestengraf Volle middeleeuwen: een kuil, greppels, paalkuilen Bron: Verbeeck H. 2006: Het archeologisch onderzoek te Kontich in 2006. Nederzettingssporen uit de vroege ijzertijd te Kontich, site Nachtegaalhoeve: vervolg onderzoek 2005, AVRA Bulletin 7, 2006, p. 92-99. Literatuur (2006)
105214	Opgraving 16 ^{de} eeuw: kapel Bron: Verbeeck H. 1993: Kontich: Opgravingen op het Sint-Martinusplein, AVRA-werking 1993, p. 66-69. Literatuur (1993)
105232	Opgraving Onbepaald: kuil met egaal licht-grijze vulling en een handgevormde scherf in vulling

	Bron: Verbeeck H. 1988: Opgravingen: Kontich, 4. Noondonderzoek Molenstraat nr. 39, AVRA-werking 1988, p. 27. Literatuur (1988)
105236	Opgraving Middeleeuwen: enkele graven dateren van voor de aanleg van de Romaanse toren, de meeste zijn jonger dan de Romaanse kerk Bron: Verbeeck H. 1998: Noodonderzoek in de Sint-Martinuskerk te Kontich, AVRA jaarboek 1998, p. 76-83. Literatuur (1998)
105275	Controle van werken Late middeleeuwen: 2 circulaire grachten en bouw materiaal Bron: Verbeeck H. 1988: Onderzoek van postmiddeleeuwse aalput, AVRA-werking 1988, p. 29. Literatuur (1988)
105278	Controle van werken Middeleeuwen: waterput Bron: interne info IAP-VIOE: verslag werfcontrole T. Bellens. Archief (ca. 21e eeuw)
150151	Mechanische prospectie Volle middeleeuwen: uitbraakspoor van een muur, paalkuilen Bron: Wesemael, E. 2009: Prospectie met ingreep in de bodem aan de Molenstraat te Kontich, onuitgegeven rapport, ARON-Rapport 63, pp.7 Literatuur (2009)
159291	Opgraving Middenijzertijd: gebouwplattegronden, greppelstructuren, perceelsgreppels Ijzertijd: 8 vierpostenspijkers, 5 zespostenspijkers en 2 negenpostenspijkers Steentijd: grondsporen, silex: schrabber op kling, mogelijke steker en 2 niet nader bepaalde stukken met retouches Romeinse tijd: paalsporen en kuilen, greppelstructuren Nieuwe tijd: kuilen en paalsporen Bron: Van Staey A. e.a. 2012: Archeologische opgraving Kontich - Duffelsesteenweg 143, Rapporten All-Archeo bvba 082. Literatuur (2012)
160486	Opgraving ijzertijd: greppels, paalsporen, kuilen Romeinse tijd: Waterput Volle middeleeuwen: dubbele greppelstructuur Bron: Smeets M. & Steenhoudt M. 2012: De archeologische opgraving van de site Kontich-Groeningenlei, Archeo-rapport 105; Literatuur (2012)
160500	Opgraving

	Ijzertijd: 1 scherf Late bronstijd: kringgreppel Volle middeleeuwen: 2 paalsporen die mogelijk deel uitmaken van een bootvormige huisplattegrond, (paal)kuilen 17^{de} eeuw: mogelijk een oord Bron: Devroe A. & Claessen J. 2013: Archeologische opgraving Kontich - Witvrouwenveldstraat 44-70, Archebo-rapport 2012/09. Literatuur (2013)
160501	Mechanische prospectie Mesolithicum: schrabber Ijzertijd: enkele sporen met handgevormd aardewerk en 1 fragment van een basalten maalsteen. Middeleeuwen: greppel Bron: Devroe A. & Claesen J. 2012: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Kontich - Duffelsesteenweg 56-58, Archebo-rapport 2012/06. Literatuur (2012)
165538	Opgraving Ijzertijd: 6 sporen: 4 paalkuilen, 1 kleinere kuil (is waarschijnlijk recent) en 1 grotere kuil (mogelijk waterput), In paalkuil S5 werden 4 scherven handgevormd aardewerk aangetroffen die behoren tot 3 verschillende objecten, 55 paalkuilen, 4 kuilen Romeinse tijd: greppel met Romeins aardewerk Nieuwe tijd: 1 postmiddeleeuwse scherf Bron: De Raymaeker A. e.a. 2014: Het archeologisch onderzoek aan de Groeningenlei te Kontich, Archeo-rapport 228. Literatuur (2014)
207244	Opgraving Ijzertijd: paalsporen, mogelijk uit de ijzertijd (nl. in 1 van de sporen een handgevormde scherf) Mogelijk ook greppel uit de ijzertijd. Romeinse tijd: paalsporen en 1 of 2 gebouwplattegronden, waterput, 2 depressies Nieuwe tijd: greppels, palenrij, landbouwsporen Bron: Cléda B. e.a. 2016: Archeologische opgraving Kontich - Groeningenlei 26-34, Rapporten All-Archeo 264. Literatuur (2016)
210575	Mechanische prospectie Ijzertijd: 1 paalspoor

	Bron: Van Heymbeeck, E. 2014: Archeologische prospectie Kontich Van Dijkstraat (prov. Antwerpen). Basisrapport 2014/02. Literatuur (2014)
219101	Mechanische prospectie Ijzertijd: twee parallelle greppels, paalkuil, kuil met breedte van 70 cm Bronstijd: Waterkuil met aardewerk Vroeg-Romeinse tijd: kleine, ondiepe kuil, handgevormd aardewerk, terra nigra Volle middeleeuwen: karrenspoor van 2 m breed, scherf 20^{ste} eeuw: paalsporen WOI: loopgraaf met verschillende schuilplaatsen die een loopvlak in kurkpellets hadden Bron: De Beenhouwer J. e.a. 2017: Prospectie met ingreep in de bodem aan de Groeningenlei 47-53 in Kontich, Fodio Rapport 30. Literatuur (2017)
982623	Mechanische prospectie Nieuwe tijd/nieuwste tijd: kuilen, paalkuilen Late middeleeuwen: waterput Bron: HEIRBAUT E.N.A. & DOCKX C. 2020: Nota Proefsleuvenonderzoek aan de Jordaensstraat te Kontich, LAReS-rapport 332, Halle-Zoersel. Nota (archeologieportaal) (2020)
983062	Mechanische prospectie 19^{de}-20^{ste} eeuw: muurresten Bron: PEPERMANS J.& VERRIJCKT J. 2021: Nota Kontich, Groeningenlei 29-35, J. Verrijckt bvba, Beerse. Nota (archeologieportaal) (2021)

1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK

De opdrachtgever plant de aanleg van een nieuwe fietserstunnel onder de N171 te Kontich. De geplande werken behelzen het graven van een tunnel onder de Expresweg, het aanleggen van nieuwe fietspaden, de aanleg van een 'eco-tunnel', het uitgraven van nieuwe taluds, grachten, de realisatie van verharding en groenaanleg. Het volledige plangebied is ca. 13 554 m² groot waarvan een groot deel samenvalt met verharding en reeds bestaande grachten en bermen.

Kontich is gelegen in de zuiderkempen. Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Boomse cuesta. Ten westen en zuiden van het plangebied stroomt de Grote Struisbeek, verder ten noorden van het plangebied stroomt de Edegemse Beek. Beide waterlopen monden verder westwaarts uit in de Schelde. Op het DHMV is een duidelijk hoogteverschil op te merken tussen de lager gelegen vallei van de Grote Struisbeek en het terreindeel in het oosten, op de dekzandrug. Tevens zijn langsheen het verloop van de Expressweg duidelijke relictten te zien van maaiveldwijzigingen. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het plangebied een profiel weer waarvan de top bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holocene. De bodemkaart geeft ter hoogte van de geplande ingrepen geen informatie weer met betrekking tot bodemopbouw of bewaringsomstandigheden. Ter hoogte van de vallei van de Grote Struisbeek kan uitgegaan worden van nattere zandleem, op de hoger gelegen terreindelen bestaat de bodem naar alle waarschijnlijkheid uit drogere, lichte zandleem. De locatie, op de rand van de vallei van de Grote Struisbeek, was ongetwijfeld zeer aantrekkelijk voor rondtrekkende groepen jager-verzamelaars. De hoger gelegen, makkelijk bewerkbare en vruchtbare lichte zandleemgronden moeten ook voor vroege landbouwers gunstig geweest zijn.

De cartografische bronnen reflecteren een open en landelijke omgeving. Langsheen het tracé is voornamelijk akkerland weergegeven op de Ferrariskaart. In het noorden van het tracé lijkt het geplande fietspad een hoeve aan te snijden. In het zuiden van het tracé, in het verlengde van de huidige Pierstraat, loopt een weg. Ter hoogte van het centrale deel van het tracé is een voetweg aangegeven. De historische kern van Kontich bevindt zich zo'n 500 m ten oosten van het projectgebied. Op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal is in het zuiden van het tracé ook bebouwing afgebeeld. Een topografische kaart uit de eerste helft van de 20^e eeuw geeft binnen een groot deel van het projectgebied spoorweginfrastructuur weer. Deze spoorlijn maakt vanaf de jaren '70 plaats voor de Expresweg. Op de oudste luchtopname zijn nog duidelijk restanten van de spoorweginfrastructuur te herkennen ter hoogte van de ruimere polygonen aan weerszijden van het lineair tracé. In de jaren '80 worden voornoemde polygonen ingericht als groenzone langsheen de nieuw aangelegde Expresweg.

In de ruime omgeving van het plangebied zijn een ruim aantal archeologische vindplaatsen gekend. Ter hoogte van de Jordaenstraat, direct ten westen van het geplande tracé, werden bij een proefsleuvenonderzoek voornamelijk relatief recente relictten aangetroffen. Het merendeel van de gekende vindplaatsen situeert zich op de hoger gelegen randen langs de vallei van de Grote Struisbeek of hoger op de rug waarop het centrum van Kontich zich bevindt. Verschillende proefsleuvenonderzoeken en opgravingen hebben er een schat aan bewoningssporen uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aan het licht gebracht. Het is duidelijk dat de omgeving in de metaaltijden reeds intensief werd bewoond. Aan de Duffelsesteenweg is een groot urnengrafveld onderzocht uit de late bronstijd. Hier werden individuele graven en kleine grafmonumenten aangetroffen. Ook uit de ijzertijd en

Romeinse periode werden verspreid in de omgeving meerdere crematiegraven aangesneden bij prospecties. Naast deze duidelijke sporen van bewoning en begraving werden bij verschillende proefsleuvenonderzoeken en veldkarteringen vuurstenen artefacten gerecupereerd die gedateerd kunnen worden in het mesolithicum en mogelijk neolithicum. Concreet wijzen de beschikbare gegevens op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid sinds de steentijden tot op heden in de omgeving van de geplande ingrepen.

Concreet dient ter hoogte van de geplande werken uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. Ter hoogte van de bestaande infrastructuur kan redelijkerwijs uitgegaan worden van een deels vergraven en gefragmenteerd bodemarchief. Ook ter hoogte van de smallere lijnelementen wordt bijkomend onderzoek als weinig zinvol ingeschat. Vanwege het beperkte ruimtelijke kader kan bij onderzoek hier niet veel meer verwacht worden dan een zo goed als contextloze indicatie voor aanwezigheid in het verleden. Op de overige terreindelen kan wel uitgegaan worden van een beduidende potentiële kenniswinst. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek op deze terreindelen de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Mochten plaatselijk bodemhorizonten bewaard zijn die kunnen wijzen op betere bewaringscondities m.b.t. artefactensites dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Met betrekking tot erfgoed bestaand uit bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte manier om de aanwezigheid van relictten te evalueren en de impact van de geplande werken hierop in te schatten.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

KAARTMATERIAAL

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778]

Atlas der Buurtwegen d.d. 1842

Topografische kaart van Vandermaelen d.d. 1846 – 1854

Popp-kaart d.d. 1842-1879

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)	4
Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	6
Figuur 4: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	7
Figuur 5: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	8
Figuur 6: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	8
Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).....	10
Figuur 8: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 9: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	11
Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	11
Figuur 11: Hoogteverloop NO-ZW	12
Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	12
Figuur 13: Hoogteverloop NW-ZO	12
Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)	13
Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)	13
Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt).	14
Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	16
Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	16
Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)	17
Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt) ...	17
Figuur 21: Situering projectgebied t.a.v. Poppkaart d.d. 1842-1879 (© geopunt)	18
Figuur 22: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart, eerste helft 20 ^e eeuw (© geopunt).....	18
Figuur 23: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt).....	19
Figuur 24: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt).....	19
Figuur 25: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt).....	20
Figuur 26: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2008-2011 (© geopunt).....	20
Figuur 27: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2022-2023(© geopunt).....	21
Figuur 28: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).	22

BOORLIJST

CHRONOLOGISCH KADER

